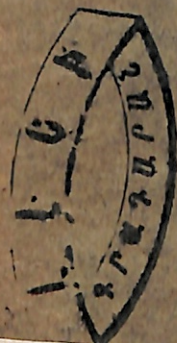

hbn
1119

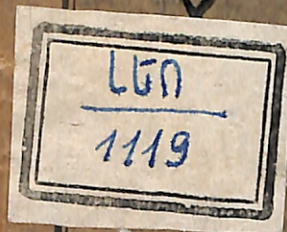
Կ. ՊՈՒԼՆԱՆՈՎԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

1912

ԻՐՈՒԹԻՒՆ «ԱՏՐՈՒՇԱՆ»

ԱՏԱ-ԲԱԶԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

— ԵՐԵՎԱՆ —

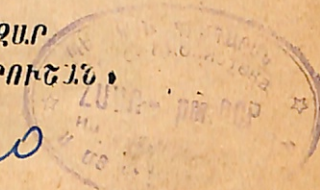
1659

1912

ԱՍՏՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՏՊԱԳՐԱՆ «ԱՍՏՆԱԿԱՆ»

41113-60

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

Սրբի՛ կարապետ

Հանոյով կարդացի Ձեր գրական առաջնիկ աշխատութեան առաջին երկու պրակները եւ սիրով գոհացում կուտամ Ձեր բաղձանքին յայտնելով ի՞նչ կարծիքս անոր մասին։

Լաւ նիւթ ընտրած էք։ Հայ բանասեր գրականութիւնը շատ գանձեր ունի, որոնք քաղուած կը ձընան հոյ եղիքներու տակ, քանիքներու շուրջ։ Դժբաղդաբար ցարդ շատ քիչերը հետաքրքրուած են անոնցմով. մասնաւոր մեր բնագաւառներու երիտասարդութիւնը շատ քիչ բացառութեամբ, չ'գիտէ զնանքս եւ անոնց արժէքը։ Եւ սակայն այդ գանձերը շատ բաներ ունին պատմելու մեզի, մեր ժողովուրդին հոգին կը ցոլացնեն անոնք, անոր յոյզերն ու յոյսերը, ժպիտն ու քախիծը, նրկարագիւրը։ Դուք որպէս գաւառիկ զաւակը պարտաւոր էք հանչնալ այս համարտութիւնը. եւ ուրախ եմ որ հանչած էք։

Մէկ երկու նոր բաներ կը յայտնէ. « Խաչի Զարէ », « Ուղի Ճիպո » « Ծծում հեծնող պառաւ » եւ այլն. սիրային դիւցազներ-

գութիւններու ւնումներ կուտաւ. ասոնց նման
 քանիւնէ՛ր կան անժամօք հայ գրականութեան
 ուր կ'սպասէ Ձեզի նման գաւառասենց
 գրողներու: Կարծեմ, որպէս ուսուցիչդ, ասե-
 լի քան ուրիշ մէկը, պարտաւոր եմ ըսելու
 Ձեզի քէ ոչ միայն պիտի կրնամ Ձեր մտքի ու
 սրտի սնունդն գտնել հայ ժողովուրդի կեան-
 քին ու բանաւոր գրականութեան մէջ, այլեւ
 պիտի կրնամ Ձեր համբաւը շինել ապագայ
 սերունդներու համար:

Ուսումնասիրութիւնդ, քէեւ ոչ սխալե-
 մաքիք կերպով ու լայնօրէն մշակուած, բայց
 կը յայտնէ քէ ունիք անհրաժեշտ իրերուն
 խորը քափանցելու, ժողովուրդի երգերուն
 մէջ անոր հոգին կարդալու եւ պատկերա-
 ցնելու համար:

Այդ մասին կը շնորհաւորեմ գՁեզ: Եւ
 կը յուսամ Ձեր գրական այս երախայրիքը
 իր բոլոր առաւելութիւններով ու քերու-
 քիւններով ոչ քէ գիտով ցնող այլ խթանող
 ու դէպի յառաջդիմութիւն ձգտող առաջին
 քայլը կ'ըլլայ Ձեզի համար:

Բարեւասկամ զգացումներով

ՈՒՍՈՒՑԻՉԴ

ԳԵՈՐԳ—ՄԵՍՐՈՊ

1912 Մարտ 1

Առաւ — Բաղար

ԳԱԽԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բանաւոր գրականութիւն մը կայ ու կ'ապրի
 մեր գաւառական ժողովրդի մէջ. թէ քան երբեք
 խօսնակ, բայց շարունակ թարմ իր ուժգնու-
 թեամբ, թարմ ու զեղեցիկ մտնաւանդ իր հիւս-
 ւածքով:

Նա գեղանի է և զմայլելի. որովհետեւ անգրա-
 դէտ հասարակութեան մը բոլոր արտայայտու-
 թիւններու ցոյքն ունի. որովհետեւ մեր ցեղի
 հոգեկան բերկրանքի ու արտառուքի թրթռումնե-
 բուն շարունակական կայծն է, ծլած, բողբոջած
 ժողովրդի հետ իր ցնծումը ու ժպիտի գերազոյն
 վայրկեաններուն: Այս գրականութիւնը՝ որով
 ժողովուրդը երգեր է իր աանջանքը, սիրած հաշը
 և իր պատերուն յաղթական գիւցաղնութիւնները,
 դժբախդարար մշուշներու մէջ թաքնուած կը մնայ.
 այն ահաղին սիրային բանաստեղծութիւնները ու
 բոնք կը կազմեն գաւառացու կեանքի ջիւղը, ու
 բոնք՝ բացօթեայ կը յատկանշեն ժողովրդի նկարա-
 գիւրը. իր կենցաղը և իր խորհեղանքները, կը
 մնան անթեղուած գաւառական փողոցներուն մէջ,
 այս կամ այն հայ կնոջ կամ երիտասարդի ուղեղին
 մէջ անարձականք. երբեքն ալ կենթադրեալ մոռա-
 դումի:

Բանաւոր գրականութիւնը սերունդէ սերունդ կը պահպանուի, դարէ դար կ'ընթանայ իր բնական աւանդ մը՝ դուրս գալով աշխարհէն իր շարունակման միակ աղղակէն է լեզուն. յարատեւութեան միակ ակնադրութիւնը, միակ մատնանը այդ գրականութեան: Գաւառի ժողովուրդը զգացմունքի կուտակում մըն է զաղափարներու ստեղծագործութիւնն ու մի ունի նա. էր մէջ խլրտած են եւ գեւ կը խլրտին ցեղին մատուցական կեանքի ամբողջական թափը. երբեմն թէեւ թոյլ, տարտամ, բայց յաճախ հիանալի նորութեամբ եւ կենդանի թօնով: Իր կեանքը փոթորկումներու ցանց մըն է եւ իր երգն այ յուզումի անծայր շարք մը գաւառական հորիզոնի տակ յաւերժօրէն կայծկլտող:

Այս գրականութիւնը կը զարդանայ ու կը շարունակէ յարատեւիլ հոռեւեալ երեք միջոցներով—

1) Կեանքի (ընդհանրէն, պար). — ձեռք գեղջուկի զարթման օրն է. աւելի շատ այս օրերուն մէջն է որ գիւղացի հասարակութիւնը կը սիրէ երգել, պարել, արօրի, դուլանի տարբարող մը. չափը այս օրերուն մէջն է որ կը գանէ, իր՝ արեւի անկ հիւծած, մրկած սրտին գոհացումը, չէ՞ որ գիւղացին այդ օրերը հանգիստ է. Չմեռ գիւղերէն փողոցներէն կը լսուի «տաճօլ դուռնայի» աղաղակող ձայնը ընկերացած գիւղական մարալ կոյսերու եւ երիտասարդներու «հօյնար» ներուհեւ: Ինչ զմայլելի է լւ ինչ անրիժ գեղեցկութիւն ունի հայ կոյսը երբ կը պատարի պարի շարքի մէջէն մեքենական ճալ պիկն թեւաւ եւ մանա-

ւանդ ինչ գեղեցիկ է իր արեւակէզ ալանքով երբ քողցրահունչ ներդաշնակութեամբ կ'երգէ պարի գր, կորած ետք, կ'երգէ սիրած ջահիլը: Պէտք է աստեակ աչքերով դիտել իր գէմքը որ սիրոյ դուլայ ցուցումն ունի: Հարսանիքներու մէջ ինչ մրցումներ, հայկական ընտանեկան ինչ համեստ կրկէսներ. իւրաքանչիւր խաղասաց հարսանեւորը մի վեհմ հպարտութիւն ունի երբ կը կարողանայ րոպէսպէս հիստի մի պարերգ, ծափի, դուլքի արժանի: Ժամերով կը շարունակուի այս մրցումը լւ յանկարծակի մի քանի օր վերջ կազմուած է արդէն մի պարերգ ամենուն սիրելի:

2) Թոնիր. — Ինչե՛ր չէ բրած հայ օճախին խոնիրը. ինչե՛ր չէ ստեղծագործած. ամէն մի խաղասաց օրիորդ կամ երիտասարդ անոր կը պարտի իր սովորած պարերգները: Հայկական թոնիր, վարի յարկին մէջ, հողէ շինուած, թրծուած, բուրբ ընտանիքի անդամներու փայփայած թոնիրը: Ճուրտին, բուքին երբ դուրսը հովը կը մրկուի, խաթուն ու ծէթիկ մէթիկ ձմեր թոնրի՝ շուրջ նստած արուի կամ ֆառսիի տակ, յարմար ժամերն է. խաթուն կը պատմի անցեալէն, «Մարա Սեղիֆէն կամ Սասնոյ ծուր» եւ, «Դաւիթ Մհեր» եւ, «Քոյակ» եւ, «Սիսուանքոյ»-եւ, «Ծծում հեծնող պառաւ» եւ, «Խաչի Զարե»-եւ, «Որդի միսո»-եւ եւ գեւ բազմաթիւ սիրային գիւցազներգութիւն-

Ս. Այն գործերը որ կը գրուի թոնիրին վրայ, տաքութիւնը պահելու համար:

նշարէն ու ազգի հեքեաթներէն: Ճժճըն յամբոս
բէն ու երկիւղածութեամբ մտիկ կ'ընեն գիւղա-
կան պառաւ ինչ Գիւղացուհիները այս ժամանակին
երարու խորան, կը հաւաքուին, կը պատմեն
զէսից զէնից, սար ու ձորից, մանկով ոչխարի
բուրդը կամ այծի «կաթ»-ը: Պատեցէք գիւղերը
ևս դուք կը տեսնէք հինգէ վեց տարեկան երա-
ւանները որոնք սքանչելի արձականք կ'ըլլան այն
բոլոր բաներուն ինչ որ լսած են իրենց նախնի-
ն թոնիրին քով:

Աշուղներ. — Ասոնք գուսաններ են դաւառական
Արցունքին, իր Սուգի օրին. մեր մէջ դժբախդա-
րար աշուղները անգբաղէտ են, եւ շատ քիչ ան-
գամ բանդածգործող, միմիայն իրենք խողովակներ
են, որոց մէջէն ժողովրդական երգերն ու պատ-
մուածքները կը հոսին զիւրէ զիւր, կամ գաւառէ
գաւառ: Կոյր է աշուղը եւ ցաւալի՝ իր կեանքով,
քսուրջը իր փողպտակն* առած կը պտտի, կը մու-
րայ, կ'աղերոյէ... Հայ աշուղ մըն դա Միւս մը
Փափրիկէ մը որոնք կը թափախին, կ'երգեն եւ
փողոցներէն կը լսեն իրենց զոգոյժ ձայնը կամ
խորհրտ փեսաը երբ պտտմուածքի փոյրխայուած
հերոսը կը հարթէ իր ճանապարհը զէպի՝ յազթա-
նակը, զէպի՝ մուրաղը, որուն համար երգուած հե-
րոսը ամենուրեք էր եւ դարբնութեան մէջ այնքան
զուհորէն կ'ընէ, նիշարած... Ժողովուրդը քաղց-
բօրէն մտիկ կ'ընէ «կարօս խաչ»-ը աշուղին ալ
սիրած այդ զիւր ցաղնակին հէքեաթը:

* Փողպտակ, լծիք ուս

« Զօրքիդ* մեռնիմ կարօս խաչ
Դուն ես իմտա աշուղքին
Զօրք քը զօրք է կարօս խաչ
Պատիժդ** յաֆրին, անօրին... »:

Այս աղղակներն են որոնք կը ծնեցնեն ու
մշտաւառ կը պահեն հայ գեղձուկին երգը: Բոլ է
ժողովրդի հոգեկան զգացմունքը և բոլ իր սիրերգ-
ները, գութան, գինիքը:

Բերանոցի դրականութիւնը սերտօրէն ամենու-
թիւն ունենալով լեղուի հետ, կը փոփոխուի գիւ-
ղէ գիւղ և գաւառէ գաւառ, չէ՛ որ կէս ժամ իրա-
մէ հեռաւոր գիւղերը ունին իրենց բարոյն լեղուն.
որով իւրաքանչիւր գիւղ կամ գաւառ կ'ունենայ
իր հոգեբանութիւնը, իր մտածելակերպը շնչառ
երգեր, պարերգներ: Հայաստանի հեռաւոր մասերու
մէջ, օրինակ վասպուրականի հարաւային կողմը՝
Խոխէր և Ոգիմ, կը խօսին Քիւրտերէն. կ'երգեն
Քիւրտերէն, նոյն տարաղով, միմիայն հայ լինելը
իրենց դիմագծէն կարելի է որոշել: Քահանան
բնակէ «խաղաղութիւն ևս նեւ ինքն» լսելու:
Պատարագ, եկեղեցական բոլոր արարողութիւններ,
հարսանիքներ քնրաբէն է, ցաւալի է, պիտի
լախ աղ անախախտելի դրութիւնը բարեւաւելու
համար մինչև հիմայ ոչ մի ձեռնարկ չէ եղած:

Գաւառական ճողք/ըգային բանաւոր գրական-
ութիւնը կը բաղկանայ սիրային բանաստեղծ-

* Զօրութիւն ** պատիժ

աւթիւն երէ. զովքերէն. հեքեաթներէն, պարերդ
նէրէն, պատմա-բանաստեղծական զիւր զազնէ, զու
թիւններէն, առականէն, առածներէն հանելուկ
ներէն. որոնց զխառնութիւն վրայ յիշ օր կ'ըգ
առնենք, ուսումնասիրելով ցեղին արտփող սիրար
և իր արտայայտած միտքերը:

1) Սիրայիկն բանաստեղծութիւն — Գաւառացի
ժողովուրդը ընդհանրապէս երգած է եւ դեռ կ'եր-
դէ սերրո ներգերու իւրաքանչիւր տողէն կ'ըսուի
սիրոյ միմունքը, անոր արտայայտութիւնը՝ փա-
ռայկորէն. սիրոյ հուր-բոցը, գեղեցիկի հրա-
պուրումը. ոչ նուազ սրաւածմիկ, դարաւոր շնչ-
տով կը յայանուի ցաւակցութիւնը, կարօտի
ցաւակցութիւնը ... կարեկցութիւն հանդէպ
սիրոյ զոհերուն, սիրոյ գերբնեւրու անյաջողու-
թեանը:

Այսպէս թէեւ ժողովուրդը, Հայաստանի հե-
ռաւոր եւ կեդրոնական մասերու մէջ հարը. սի-
րած կ'երդէ բայց պիտի ասել թէ իրականի մէջ
ուսիս է աղստ սիրոյն. Տեսականով կը խ'կարկէ,
կը ծնրադրէ, գործնականով կը բանբաս. կ'ա-
նորդէ կ'արաւորէ այն ինչ որ հաճելի է, ինչ
որ դիւրեկն է:

Գաւառի մէջ սիրահարութիւնը ամօթ է, ստոր-
նութիւն, այդ գերին մէջ զանուորը արեւնի ծա-
մոն. կը լինի. Սիրահար զոյգերը լաւ քիչ ան
դամ կը յաջողին հասնիլ իրենց նպատակին կը
կարողանան լաւ ընտրութիւններ ընել, արակաւ
կամ իրաւունք երկու սեռերը ալ հաւասարապէս և

թակայ են ծնողքի կամքին նահապետական դեռ-
դիւրնին Հայ երիտասարդը կ'ամուսնանայ՝ իր
նշանած չի ճանչ'ար չի ճ'չնար անոր հողերա-
նութիւնը նկարագրը. նոյնպէս եւ փոխադար-
ձարար հայ աղջիկը. բայց անոնք պարտաւոր են
իրենց բաղդերը իրարու կցելու, պարտաւոր են
իրար սիրելու, որովհետեւ այդ է ծնողներու որո-
շումը, ամուսնական կտակ խա'ղ... Որովհետեւ
զոյգերը կաշկանդուած են որովհետեւ ծնողական
կամքն է իշխողը. այդ պատճառաւ ալ կարգ մը
ազատա ու զգուելի երեւոյթներ կը պատահին,
յիշենք մի քանիներ:

1) Օրօրոցի մեջ նշանել. — Մայրերը իրարու
հետ մօտէն բարեկամանալու համար կը համաձայ-
նին նշանելու մէկի կաթնկեր աղջիկը միւսի ե-
րեսային հետ, հազիւ 3-6 ամսական: Երբ անոնք
կը մի ծնան երբ պէտք կը լինի սիրել, զգացուիլ
որդէն կաշկանդուած են. պարիկաթներ են
քաջուեր փանուկ հաստ ից իրենց զգացումի, յոյ-
գի, սիրելու կամ սիրու լու ախորժակներուն դէմ
անանք նշանուած են օրօրոցի մէջ եւ ստիպուած
են առնան ի, լինի իրենցմէ մէկն ու մէկը հոյր
հաշմոնդամ Շատ աւգամներ կը տեսնուին 7-8
տարեկան զոյգեր որոնք բխապար սէրից, իրա-
րու քով կ'ապրեն իրր քոյր-եղբայրներ:

2) Աղջիկ առուստրի նիւր — Ընդհանրապէս
գաւառացի մօր մը ա'րողջակաւ նպատակն է
ունենալ հարուստ փեսայ մը, այս նկատուելով
կուտայ իր աղջիկը այս կամ այն հարուստին լինի

դա դառամած, հքած: Ատով հայ մայրը կը յուսայ
իր գաւակի «մեղքը վղից» վերցնել եւ թէ նիւ-
թաղէս զգառելոյն նպատակով, գաւառի մէջ հա-
րուստ փնտայ ունենալ մի տեսակ փառք է, տեսակ
մը բարձրութիւն:

Զօռով անուանորիւն. — Զօռով ամուսնութիւնը
աւելի յաճախադէպ է, ծնողքներ դարձեալ այս
անգ երեսան կուգան իրենց աւերիչ, քայքայիչ
դերով: Անոնք կ'ամուսնացնեն իրենց աղջիկը ան-
ծանօթ երիտասարդի մը հետ, որուն միայն իրենք
են տեսեր, իրենք են հաւաներ: Իսկ աղջիկը եր-
բէք:

Սիրոյ այս կապտումները բազմաթիւ ցաւալի
երեւոյթներ կը յառաջացնեն. չատ անգամ սերա-
հարները կը խելագարին, կը ցնորին, յաճախ կը
տեսնուի «չինար բաժնով» թօսուն ջահիլներ
խենդեցած լեռներ, անտառներ կը թափառին:

Ժողովրդական բանաստեղծական կտորներէն իր
ուժգնութեամբ աչքի կը դարձուի «ջրնար, ջի-
նար»:

Ձեռք ձեռքի տանք, էրթանք չարչին

Փալթօ կտրեմ սօնա բաժին *

Աշխարք կ'աւարի դու կ'օլօս ** ես

Մէջ իմ սրտին դու խօստ իս:

Գիշեր ա'խ ա'խ... ցերեկ վա'խ վա'խ

Մեր սէպիդ քեար էրկնուց կախ:

Ամբ'ր, սարե'ր, քարե'ր ամբ'ր

* Հասակ ** կարծ

Ամպ — խովային վէր իմ ետրին:

Նէր չը տեսնէր իմ խէր ու մէր

Ղը չը գիտցու իմ սրտի ս'ր:

Քամին կուգէր կայտա, կայտա *

Էրիկ մ'ունիմ ծանրամաղտա. **

Քանի կայնեա քե ի ֆոյտա:

Դու կայներ ես գիտց գիտց

Թու ի աչքերով արբը իմաց

Միտ խալառ ուղոր մնաց

Մեր առն խանա. ձեր տոն խանա

Կրակ արա քի անհսկա ***

Կնայ արի մարդ չիմանայ:

Փռչին **** ծախի տուր խանջալ առ

Խանջալ կայի արի ձիւ առ:

Տնէն էլար կայներ ես դու

Բաժնեմանի խալհան ուռ

Ես քը սիրուց սէվտայ եմ ծուռ

Տնէն էլար կերթա վարագ

Ինչ խաղնու ես չեմ ու պարաք

Ես քե կ'առնի չէթող ֆէլէք:

Քիւլքն էր մաքու, չօրօր ձկան

Ես քե կ'անեմ իմ սիրական

Իմ սիրական անուն Մարան

Էս չէի տայ զօտով տարան:

Սիրոյ պարզ լեզուին է ապակի լօռողը, սիրոյ
քնքուշ զգացմունքն է աչքակալ արտայայտողը:

* Կամաց կամաց, ** թթուաղէ՛, *** պատճառ

**** մշտապէս զլխորիկի թաշկինակ,

Գրուածքի առաջին մասը ա՛րողջապէս մի գովք է սիրած կարին:

Բ. մասը անէծքի, տարափն է իր ցաւակցա կան շեշտով:

« Խէր չը անանէր իմ խէր ու մէր

Որ չը գիտցաւ իմ սրտի սէր »

Կոտորած բիւրեղի պէտ ջախջախուած սրտի վերջին հուժկու բողոքն է եւ նզովքի թոյն ծընողքին ուղղուած:

Գ. մասը ցոյց կուտայ գաւառի մէջ սիրահա բուծեան դժուարութիւնը, բանբասանքը, որ գիւղին մէջ ազատութիւնը կաշկանդուած է որ սէրը պէտք է լինի գաղանի. արաւայաբուծիւնը անկիւնային եւ սիրահար օրիորդը վշտացած կըսէ

« Թուի աչքերով արիւր իմաց

Միտ խալաւ ոսկոր մնաց:

Որպէ՛զի խայթող հասարակութիւնը չիմանայ իրենց սրտի գաղանիքը. որպէսզի ափ աչքարա չը լինի իրենց յարաբերութիւնը, երիտասարդ խորամանկութիւններու կը դիմէ. միջոցներ կը ստեղծէ գէթ ատով միանգամ կարողանայ ահանել իր գիւղը. իր արցունքով ու ժպտով սնած եարը ջահլիլ հետեւեալ միջոց կը գտնէ իբր կարելին.

« Մեր տուն խանա, ձեր տուն խանա

Կրակ արա քե մահանայ

Դնայ արի մարդ չիմանայ »

Կանցնին օրեր, շաբաթնե՛ր, ամիսնե՛ր եւ այսպէս յաջորդաբար, բայց ֆէլէքը վերան է. նա սիրաւ չունի, իւր օրդիններու հանդէպ քարա-

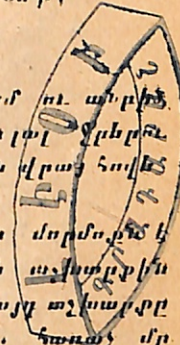
սիրտ է, անտարբեր. « Կրակ անկ մահանայ » չի կարող բաւարարութիւն տալ սէրից մրկեողներուն ծխացողներուն, աւելի խիստ միջոցներու կը մղուի փախչի՛լ, հեռանա՛լ, աշխարհէն դուրս. պէտք է փախցնել « ջէրան » ը իր գորգութեամբ նստան րոտ « մարտ » ը լեռնե՛ր, քարանձաւնե՛ր ինչ գնով է լինի թէկուզ երկար ժ հոռա՛յն վերջ մանայ գործը. Հայ կոյս բնդիգի, դեմ բողոքել գիտէ, կոչումը վսեմ վայրկեանն է զերագո՛ր բո պէն, պէտք է ծառանայ, ա՛նա իսկապէս հայ ա զապր իր բմբոսացումի հպարտութեամբ:

« Փոշին ծախի տուր խանչալ առ

Խանչալ կապի արի ձիկ առ »

Վսեմ է հայ կոյրին խօսքը, վսեմ ու անբռն ինչպէս իր չուշան — երագները, դուլով ջրերու եղերքին մեծցուցած, մարմանգներուն վրայ հովե՛րուն հետ օրօրա՛ծ, փայլալա՛ծ...

Դ. մասը խեղդիչ անյուստութեան մօրմօքն է եւ ուժգին եւ խրոխտ, որ չէ կարելի աշխարհին մէջ նպատակին հասնիլ, աւերակ է այդ աշխարհը դուշման անբախտ սիրահարներուն. հառա՛յ մը այնքան արդարացի, փղձկում մը յորդ, որ փուլ կուգայ անդաբուծ, անչէ՛ջ, յաւիտեան. Սիրոյ խելագարութիւն մը որ երիտասարդին կը մահա- ցնէ, սխոյ-ծուխ մը իր էութիւնը ածխացնող, քիւլ դարձնող, անմիջական է անկումը եւ դառն ու ահել. երիտասարդ իր յարգանք իր դեղնած ու նիւար օրերուն, ծնրաղիւր կ'աղաղակէ իր վեր ջին դովօր. կ'երգէ իր անցեալ փառայեղ ժամերը

որուն մէջ կը յուսար դռնել իր մարտիկն բաղ-
ձանքը,

«Բէլքին էր մաքուլ, շօրօր ձկան

նաքն կ'անեմ իմ սիրական,

իմ սիրական անուն Մարան

Ես չէի առ զօրով տարան...»

Գո ծողութիւնը արեւուտ է. ահաբաւնը յուղիչ.
քարացնող. Աղջիկը կը խուրի երիտասարդի ձեռ-
քէն. սա վերջինը կը խոտլի. և օր մը ալ խելա
գարած, դուռն է դուռ կը թափառի կը հայնոյէ...
և կը բողբէ. բայց ֆելէք լուռ է:

Գովհեր Գովքերով հարուստ է գաւառական
ժողովրդային բանաւոր գրականութիւնը. կան
հարսանեկան, Սանդի, Վիճակի և ուրիշ գովգեր
1) Հարսանեկան Գովհ.—Այս գովքը կը ուրիշ հարող
տուն բերած ժամանակ, հարսուոր հասարակու-
թիւնը ծափահարելով կ'երգէ մաղթելով «Թաղս սր
և Թաղուհուն» արեւտաութիւն, ժողովրդական
բառով «Ուրց» կը կը ուրիշ:

Ամէն գաւառ ունի իր «Ուրց» հոս կը գնեցը
Գաւաշին:

Էսա Թաղ ինչ նման էր

յերուսաղմայ Թաղ նմանէր

Թաղսիկ գէր շուռ վէ շուռ

Թաղսիկ գէր շուռ:

Կարգով էջ եածին. Աղթամար. Վարազ. Ս.
Գէորգ Ս. Յակոբ:

Աղթարնի գէմ կայներ ես

Երուսաղմայ օխնիթ* առնես.

Էջմիածնայ մ կայներ ես

Աղթամարայ օխնիթ առնես:

Աղթամարի գէմ կայներ ես

Վարազայ օխնիթ առնես:

Վարազայ գէմ կայներ ես

Ս. յակոբայ օխնիթ** առնես:

Բաղթարի սուրբեր կը յիշուի ապա կսկսի
ծաղիկներ:

Պարստան ծաղիկ որ բացուէր

Բո կանաչ արեւին նման բացուէր.

Անթառամ ծաղիկ որ բացուէր

Բո կանաչ արեւին նման բացուէր.

Այսպէս կարգով, մանուշակ, զներբուկ եւ այլն:

Էջմիածնայ գէմ կայներ ես

Կանաչ եւ կարմիր կ'պեր ես

Աստուած քե պահի պարզիբու:

Գարձաւ Ս. Յակոբ. Վարազ, Աղթամար եւ
այլն: Գովքը կը վերջանայ երգիծանքով

Թաղուորի մէր դուրս արի

Բե գլխա արմըող** ենք բերի:

Թաղուորի մէր դուրս արի

Բե լուաց արող ինք բերի:

յետոյ կար անող. այս ինչ կամ այն ինչ գործ
տրող:

* Օրհնութիւն, ** բողբէ հեր ի կը հնչուի գա-
ւառի մէջ հայ—խայ:

Պաշտօնական հարսանիքը հեռաքրքելի է. առհասարակ խորհրդաւորութիւն մը ունի. ճարիներէ ի վեր թոնիրի ծուխէն սեւցած գելաները աշխարհիկը նախընտրեն հայ գեղեցկի տունը միայնակի, փոխաթիւներ փոռած, թոնիրը կեդրոն, որուն բոլորակ հարսանիքի ժամանակ պարը կը դառնայ «գոհար զուռնայ» կը «ջայտի» ու երկսեռ հարսանիքի վրայ գլխով կը հիւսի, կը ժպտի թոնիրը խոց ձխայ, «դաճօլը» աղաղակէ և պարը հիւսիսէ դառնայ ու դառնայ... :

2 — Սանէի Փոլիս. — Առհասարակ ժամանակ մարդուն հին դիմէ ու կ'երգէ սանաք ծեծելու պահուն, այս գովարդ.

Խիօ, խիօ. խիօ, խիօ.

Յանէ, խանէ. խանէ, խանէ.

Սանա կը ծեծեն. ջուխտ մ' քարով

կէշնեմ օտերը ջուխտ մ' քարով

կիջնեմ ձորերը ջուխտ մ' քարով

Մէկ կամ չար գրողին*

Մէկ էլ կամ քարնան գեղին

կերթամ խաւնեմ եմ սիրողին

Սանա կը ծեծեն ճան ու գարի

կնուէր կէսըէ մէկ ակոյ խորեմ.

Սանա կը ծեծեն բէտար բէտար

էրիկ մ' ունիմ գէշաւատար

էն էլ կամ չար գրողին

կերթամ խաւնեմ իմ սիրողին.

Ես քե մեռիմ բարի լուսնակ

Խէրիք մնաթ թուի ամպի տակ,

Ես քե կ'ուզեմ, ես քե սիրեմ

Նոան դրնին քեզ խեղ խեղ

Շարխօշանս մ' քո ծոց պառկեմ.

Սանա կը ծեծեն տան ու գարի

Տանեմ բէտար տամ խեղարի

Ետընքս անուն Շաւաճի :

3) Վիճակի գովարդ. — Համարձու՞մը դաւաճողու համար աստիճանի ու քլֆի օր է, այդ օրն է որ կը պատրաստուի վիճակաւոր, ջուրի սափոր մը, մաղկունքներով դարգարում, դաւաճողի աղջկան հիացումի առարկան, Եօթն կոյսեր, անխօս, անշուշտ կը մօտենան, աստղադարձ գիշերին ըսեն, Եօթն աղբիւրներուն և իւրաքանչիւր աղջիկ ամէն մի աղբիւրէն Եօթն ունի ջուր ք'անէ. և սափորին մէջ կը լեցնէ, և ասպէս յաջորդաբար Յետոյ սափորին մէջ կը ձգեն նշանաբաններ լինի քար, մառանի, փայտի կտոր մը, ոսկոր, Բանաւային օրհնել տալէ վերջ գիշեր մը տանիքի մը վրայ « աստղունք » ի գնելով, միտ առաօտ աղջիկները խոմը, խումը կը պտտին փողոցէ փողոց, հալիթ, իւղ, ալիւր կը հաւաքեն. Երկրորդ իրիկուն « վիճակ » ր բաց կ'որոնեն, որոշեալ հրապարակի մը վրայ, ու քիտ թացած է խաւնուլ բողբող — նշանաբան ունեցողներու բողբողութիւն մը. Երկու փոքրիկներու գլուխներուն վրայ չղարշ մը կը ձգեն որոնք պաշտօն ունին վիճակ — սափորէն դուրս հանելու նշանաբանները Երբ պտտու կիւնը լընդ հանրապէս որբեայրի շիճակ տոտաներ կը ըսեն

Հետաքրքրութեան համար դնենք մի քանիներ.

1] Ժանդոտո մախաթ վոլ քե խասրաթ*.

2] Մէրդ կերաւ ըղին** քե բերաւ սե դեղին.

3] Աղջիկ մը ունենաս սրմածամ.

4] Կուզ Դաւիթ քար կրի բերդ.

5] Աղջիկ քո անուն Թափեր, դու մի խորեր
լաճեր:

Համբարձումը իր վիճակախաղով և վարդալառը
իւր կրակի «դէզ»-երով դաւառական ուրախու-
թիւններու բաղկերակի վը ներկայացնեն: Ժողո
վուրդը գոհ է այդ օրերէն, տեսկում երկիւղա-
ծութեամբ կ'սկերարերութի այդ «աղիզ» օրերու
հանդէպ:

Վ Ի Ճ Ա Կ Ի Գ Ո Վ Բ

Վիճակ խեծեր վէր իշուն

Ազապ լաճեր վիճի չուն.

Ես աղբիւր եմ գու ջուր ես

Ես զղզղամ գու խմես.

Ջան գիւլում, ջան գիւլում

Ջան գիւլում ջան,

Ես զղզղամ գու խմես:

Ջաղցի առուն ջուր կ'ուզէր

Աղջիկ լաճուն դուր կ'ուզէր.

Ջաղցի առուն առաջ էր

Աղջիկ լաճուն կախալ էր.

Ջաղցի գուռը առաջուկ էր

Աղջիկ լաճուն հազ կ'ուզէր.

* Կարօտ ** բոյս մը [չրիշթի արեւատ]

Ջան գիւլում, ջան գիւլում

Ջան գիւլում ջան

Վղջիկ լաճուն դուր կ'ուզէր:

Երգ. — Ժողովրդի ոգին է երգը, իրմէ շատ սիր-
ած, անդրազէտ դիւղացին լաւ կ'իմանայ ամե
նապիչ մի քանի երգեր, և իր երգերը բարձր են
ու վսեմ, ինչպէս վսեմութիւնը ու անրձեթիւնը
իւր ցորենայորդ արտերուն, աշխատութեան մի-
ջոցին, կ'իզիչ արեւին տակ, արօրի գլուխը կ'ամ
հանդիտաի պաներուն յ'դնարեկ բոյց հպարտ հայ
բնջապարը զիլ ձայնով կերպէր «հօրօվէլ» ներք
«կուլլաւ» նեք, Ջմեռը, տխուրին մէջ, ուր կը
ծառայէ գիւղական հաւաքոյթի, երբ գովէնը կը
«փնչէ»* արօրին ու գոթանի աշխատութեան կ'եր-
գէ դարձեալ, գոհ և ժպտալի, գոհ ահրոջջ աշ-
խարհէն աւելի, հոռուս՝ իր բազուկով. հպարտ
իւր քրաինքով և երջանիկ՝ իր ախոսի եզներով:

այ նախապահին էլ ունի իր, բնութեան հիւ-
սքանջ երգը. ինք արդէն երգ մընէ, ջութերու
փողփին, սարերու լանջներուն կ'երգէ. թարմաբոյր
տառաօտներուն. նորածիլ շուշաններուն հետ կը
խառնուի, թէ և իր տարաբախտ ուսը մերկ է. և
սարերը մշտապէս, ար'ւնոտ...:

Երթանիկ ու խորհրդաւոր հովիւներ, զոմանե-
րու** երտներ:

Հովիւներ, հեքիաթային արարածներ, իտրնէ ու
անհասկանալի է հայ հովիւը, իր փողով, (որինդ)

* Շնչել ** լեռներու վրայ ոչխար արածելու,
կաթ կ'ըլլալ տեղեր են:

իւր լայն ճակտին շուռ եկած յորդ գանգուրով ,
անհասկանալի՝ իւր կողքին քարչ ընկած մախաղով
մի մօտենաք իրեն , մի՝ քրքրէք իր պատմութիւնը
մի՝ դպչէք հովիւին . նա առեղծուած մըն է . . . :

Արկածներու և պատահարներու անվկանդ . ան-
սարսափ դաւակն է այն . հաճոյաժպիտ . ծրար մը՝
սէրերու և երգ մը՝ անխառն զգացմու . նշխար-
ները կրփոէ սարալանջերուն վրայ . անփոյթօրէն
կը տարածուի մարմանդին մէջ , սիրայորդ ար-
տոյտին հետ բնութիւնը կ'հալէ :

Հայ Հովիւը :

Կան օրօրօցի . դարձիւր-դուրբաթի եւ ուրիշ բազմա-
թիւ երգեր . որոնք կը լինին երբեմն դաւակցա-
կան . երբեմն ուրախայի , զուարթ . հետեանք Գիւ-
ղական կեանքի ելեւէջներուն :

— 030030 —

ՀՅՅԱՐ ՀՅՅԱՐ

Հօյնար , հօյնար մէկի հօյնարինօ ջաննալինօ .

Պաքով մ՝ փլաւ էփեցի » » »

Տարայ շուկան ծախեցի » » »

Ծամոն առի ծամեցի » » »

Առի բերանս լեզի էր » » »

Թալցի* դեռին սիվաակ էր » » »

Ես ինչ անեմ քերական » » »

Իմ եարն էր աաս սարեան .

Իրիկուան դեռ պիտէր

Քերական կարդալ պիտէր

Արի էրթանք մեր իգին

Լեցնինք խաղող լէնգէտին*

Ծառի արկի պատուր

Իմ եար քանց քոն խաղըտուր.**

Նսահր ես դուռ կար կ'անես

Հաղին*** . փողպատ վարդ կը շուրես

Արի էրթանք մեր սաքուն****

Փառք աան մեր Աստըծուն :

— 0 —

ՋԱՆԸՄ ՆԱՐ

Ճերմակ ջալրա***** դեղին փելաք***** հօյնար

* Ջգիլ

* Ափոէ .** վառվռուն .*** օձիկ . **** այգիի մի-
ջի հիւղակ ***** թաշկինակ ***** փուլ

Ջանըմ հար

Ձը կատարուաւ սրախ տիլէք հօյնար

Ջանըմ հար:

Ջուրն էր փրթեր վերին թաղէն

Նարս էր դարցեր իր գրաւէն

Տունմ՝ եմ չիսիւր գետի լճիւրն

Վերէն թալցի ջուխտակ գնրան

Մէկն էր խողի մէկն էր ծիրան,

Ծիրան փրթաւ Նարոջ բերան

Վարդն ի պտքեր քաղել չի գար

Սիրած ետրը թարգել չի գար:

— 0 —

ՏԻՆԸՍԹԱՆ

Արտասայ սար բացուեր ողհան լէ լէ տինէ տինըսթան
Իմ եար քանց քոն խօրօտ աման » » »

Արտասայ սար դարձաւ բրինձ

Իմ սիրտ, քո սիրտ եղաւ խոհնձ

Արտասայ սար մեր բէրատեղ *

Խօրօտ արի կայներ մեր դուռ

Նա քո սիրուց սէվտայ եմ ծուռ

Աղջիկ մը ունիմ տարած Ոստան

Վախնամ մաղեր գլխուց դուրս տան

Խէր չը տեսէր եմ խէր ու մէր

Որ չը գիտցաւ իմ սրտի սէր

Աղբիւր կուղէր դուլալ դուլալ

Նարքս աղջկանց մէջնէ մարալ:

* Ոչխար կթելաւ վայրը

ԼՈՒՍՆԱԿ

Լուսնակն անուշ հովն անուշ

հարայ, հարայ, հարայ ջան

Շինականի քունն անուշ

հարայ, հարայ, հարայ ջան

Ծագէց լուսնակ երկնուց

Հովիւի փողն էր անուշ:

Հօտաղ եղներ կ'արածայ

Մաճկալ պառիկ քունն անուշ:

Լուսնակն էլեր բոլորեր

մէջ մութ ամրին մոլորեր

— 0 —

ՀՈՊ ՀՈՊ

Սղջիկ կայներ կարմրջին հօպ հօպ տսուարիտ

դմբլ. Կէէյ լաւնէ

է էյ լաւն է:

Ոսկի գնտներ ակնջին. (դմբլ կրկնէ)

Նազար կայներ պառի տակ

Աղջիկ առեր թելի տակ.

Աղջիկ քո անուն թառեր

Դուն խօրօտ ես քանց սարեր.

Վարագայ խաչին մեռնիմ

Բօյ բուսած թիզ ինչ քրտուր:

— 0 —

ՆԱՆԹ ՊԱՊՕ

Նանի պապօ կարգէ զիս
Բէօլի կողունէ երկէն վիզ (կրկնէ:
Թէրզլի մարդու մի տար զիս
Կառնի ասեղ խշտի գիս
Նանի պապօ կարգէ զիս
Բէօլի կողունէ երկէն վիզ:

Թիւճար մարդու մի տար զիս
Կերթայ շուկան մոռնայ զիս

Վարժապետ մարդու մի տար զիս
Կերթայ դպրոց մոռնայ զիս

Եղբի մարդու մի տար զիս
Դիրքը կառնի, մոռնայ զիս

Շալճի մարդու գէօ տուր զիս
Թալի մըքուք* գրկի զիս:

— 0 —

ՀԱՌՐԱՆ

Հաբրբան ջանէջան

Բե դուրպան.

Կապոյտ քուռակ հեծեր եմ

Արագին մօտեցեր եմ

Արագ ինձի ճամբայ տուր ջանէ ջան

Ի Ի ե արին կարօտցեր եմ:

* Շալսգոլծի ձեռքի զործիքը

Մօռի առուն լողացայ

Մօռի շուշիէն գողացայ.

Օխթ տարի հիւանդացայ ջանէ ջան

Եարիս տեսայ լաւացայ:

Համբաձման էն գիշեր

էն գիշեր, լուսնակ գիշեր

Պառկեմ քո ծոց մէկ գիշեր ջանէ ջան

Կծեմ քո կարմիր թշեր:

Երկնուց կուծի կուծի

Իմ կերած կարմիր թուծի

Ես սիրել եմ ես կառնեմ ջանէ ջան

Թող գեղովն ասին սուտ ի:

Սաբի թրթնջուկ թաղա

Մեղր ու շաքար քե մաղա

Բեզ պէս նաղանի աղջիկ ջանէ ջան

Ինձ պէս աղին ոնց սաղայ:

— 0 —

Հ Ա Լ Ա Լ Է Ր

Էչ քաշեցին թորվան բերան

Հալալէր ջան լալալէր

Սուր էկան թափան վերան

Հալալէր ջան լալալէր

Կաշին արին դիւֆ նաղարա

Հալալէր ջան լալալէր

Ոտքեր արին սուս ու գէրան

Հալալէր ջան լալալէր

Ձեռքեր արին փաչա կէրան

Հալալէր ջան լալալէր:

Ո Օ Յ Օ Թ Ա Ն

Մօխօթա՛ն հա՛յ սօխօթան ,

Սօխօթան հա՛յ սօխօթան ,

Սօխօթան լցին պուտուկ

Սօխօթան հա՛յ սօխօթան

Որդներ լլան քանց տուտուկ

Սօխօթան հա՛յ սօխօթան ,

Սօխօթան լցին մոտեր

Որդներ էլան քանց կիտուր :

Սօխօթան բարձին իշուն

Եաեւ ինկան ջուխտ մը շուն

Մէկ պէլէք էր , մէկ նախշուն ,

Սօխօթան լցին . սեւ էր

Աօտուած խուզոց չը հանէր :

— օ —

ՏԱՐԱ՛Ն ՏԱՐԱ՛Ն

Խնուս գեղի մէջ տեղը

Հրամայեց մեծ Շեխը

Թորքեց ինձ լաց ու չիվան

Եարիս տարաւ մեծ Շեխը ,

Տարա՛ն , տարան պիմ հարը

Տարան զիմ մին ու ճարը

Խապար արէք Սարոյին

Տարան խօրօտ վառօյին :

Եարոջս ծամերն էր ոսկի

Տայֆա չէր իզար խօսքի

Զօ՛ւ հա՛ զօռ քաշեց տարաւ

Էն մեծ Շեխը անհողի :

Վառօ էր եարիս անուն

Խող քաշէր իմ գլխուն

Տարա՛ն , տարա՛ն զիմ հարը

Տարան զիմ մին ու ճարը :

— օ —

Լ Է Պ Հ Օ՛

Լէպ հօ հօ հօ , Լէպ հօ հօ հօ Եղսօ ջան

Մալիա միւտուր քե զուրբան (կրկնէ)

Տէլի Լօլօ , աէլի Լօլօ ,

Տէլի Լօ , աէլի Լօ անջանէ

Սընջանէ հայ սընջանէ .

Կուրաիկ մ՛ունիմ գեղին ա

Ճամբայ տուէք թող տուն գայ

Իմ հարը ձեր գեղից ա

Ճամբայ տուէք թող տուն գայ :

Վրան եմ զարկել սարին

Պայման եմ դրել տարին

Թող գայ լրանայ տարին

Էրթամ առնեմ իմ հարին :

Սարերը անձոտեւ ա

Ճամբայ տուէք թող տուն գայ

Կանաչը պառկոտէլ ա

Ճամբայ տուէք թող տուն գայ :

— օ —

Ք Է Լ Ա Ք Է Լ Ա

Քէլա քէլա քէլաքիդ մեռնիմ
Ես քո ջիւլան ջանիդ մեռնիմ

Եարսի բլրու

Անջիգեար բլրու

Բլրու, բլրու, բլրու ջան:

Կարելի է որ քեզ առնեմ

Որ քեզ չ'առնեմ ես կը մեռնեմ:

Մին՝ բարձր ես արեւ իմա ա

Մին՝ էլ ես արեւ իմա ա:

Քիջուկ քարվանդ գալիսա

Մէջի թալաթն ալ իմա ա:

— 0 —

Ե Ա Յ Լ Ո Ի Խ Ը

Եայլուխս կորաւ ձեր դուռը

Սըտիցս դուրս չի գայ մըմուռ

Բաղաը ինձի գցեց Կուրը եա՛ր եարօ ջան

Սիրողն աղայ տուր եայլուխըս:

Քո եայլուխը ինձ մօտ չը կայ

Կը երդուիմ Աստուած վկայ

Ո՛վ գաւելա թող բերէ տայ եար, եարօ ջան

Սիրուն աղջիկ չը կայ եայլուխդ:

Եայլուխս եարիս բաշխածն էր

Այ տըրչումով նախշած էր

Պաակէրըս վերէն քաշած էր եար եարօ ջան

Սիրուն աղայ դուրս եայլուխս:

Աղջիկ գնայ քո հօրն աստ

Թող ինձ ա՛յ ի բան փեսայ:

Ես էլ քո եայլուխը կսւտամ եար եարօ ջան

Աղջիկ գնայ քո հօրն աստ:

— 0 —

Տ Օ Մ Է Տ Օ Մ

Տօմէսօ Տ նալէկա	երկնուց անցան կողեր
»	» աշուղներ չալին տաշեր
»	» հէրիք հաջիս շան որդի
»	» չեմ կարող քաշել նազերդ:
»	» չէկ աղի բօյին մեռիմ
»	» չուխտ սաղի հովին մեռիմ
»	» օխտ տարի է չեմ տեսեր
»	» տեսնողի աչքին մեռնիմ,
»	» փշի ծառին փուշ կը լինի
»	» նշի ծառին նուշ կ'ինի
»	» սիրտս սրտիդ որ կ'պաւ
»	» էլ ջոկելը ո՛չ կ'լինի:

— 0 —

Է Լ Է Ք Տ Ե Ս Է Ք

— Էլէք տեսէք վովնի կերեր իգին

— Էլանք տեսանք է՞ն կերեր իգին

Է՞ն ու իգին մեզ բարեկենդան

Ձեզ բարի Ձատիկ:

-- Էլէք տեսէք վովնի կերեր է՞ծը

— Էլս նք տեսանք գէլն էր կերեր է՞ծը-

Էծն ի իգուն, գէլն ի էծուն

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Ձատիկ

— Էլէք անսէք վոյն ի կերեր գէլը

— Էլանք անանք արջն էր կերեր գէլը,

Էծն ի իգուն, գէլն էծուն, արջն ի գէլուն

Մեզ բարեկենդան Ձեզ բարի զատիկ:

Այսպէս շարունակաբար, սուր, ժանգ, Խուկ, կտառն, հարս ևւ փետան:

— o —

Ձ Ի Ն Ա Ր Ե Ա Ր

Արեւը թռուրդով էլաւ

Իմ ջինար հարը

Մեր բանը կոտուղ էլաւ

Տարախան հարը:

Իմ ջինար հարը

Իմ ջինար հարը

Իմ ջինար հարը

Սիրական հարը:

Ճշագը վառայ վառայ

Եօրս հետ վառամարդ գոռայ:

Դու չմոռի որդին մեծի

Եւ իմ սիրածին արի:

Բարաթի գլխին կանչի

Թող ատչմանը ամաչի:

Երեւան բող հի առիլ

Ձեքհարս զող եմ արել:

— o —

Ձ Բ, ՁՄ, ՁԴ

— Ձմ, չմ, չմ, չմ կէնայ խաղայ

Կշիկիս ծանրութենէն չմ կէնայ խաղայ,

— Քը կշիկ տար դի՛ր ար հան [*]

Դու արի խաղայ:

— Ձմ, չմ, չմ, չմ, չմ կէնայ խաղայ

Եաղնայի ծանրութենէն չմ կէնայ խաղայ,

— Եաղնատ տար դի՛ր ար հան

Դու արի խաղայ:

— Ձմ, չմ, չմ, չմ, չմ կէնայ խաղայ

Մախչայի ծանրութենէն չմ կէնայ խաղայ,

— Քը մախչան տար դի՛ր ար հան

Դու արի խաղայ:

— Ձմ, չմ, չմ, չմ, չմ կէնայ խաղայ

Մաղերուս ծանրութենէն չմ կէնայ խաղայ

— Մաղերըդ տար դի՛ր ար հան

Դու արի խաղայ:

— Ձմ, չմ, չմ, չմ, չմ կէնայ խաղայ

Ֆիսթանիս ծանրութենէն չմ կէնայ խաղայ:

— Ֆիսթանիդ տար դի՛ր ար հան

Դու արի խաղայ:

— o —

* Այն տեղ ** ճակատի զարդ:

Լ Է Փ Հ Օ

Լէփ հօ լէյ լէյ, լէփ հօ լէյ լէյ

Լէփ հօ լէյ լէյ լէփ հօ յէ.

Հօ տալու ջան, հօ տալու

Գրդլար չիբին մարալու ջան մարալու:

Հո՛ւլ հո՛ւլ հո՛ւլ էլինի

Եարոջա տուն ծով էլինի,

Ես էլ մէջը լող էլինի

Դէ՛ թոի, թոի

Թօզը հանի մեր դուշմանի

Գէօշը հանի:

Ձեմ չե՛ր չեմ կանայ խաղայ

Կօչիկներս կը ճրոճըռայ

Անօթի փորս կը մրմռայ:

— օ —

Ս Օ Ն Ա Ե Ա Ր

Սօնա հար, Սօնա հար

Սօնա սիրուն, Սօնա՞ հար,

Վարդալատր Կալիս ա Սօնա հար...

Ծաղիկը ցնծալիս ա

Այ գիւլում կա՛նչ ողջիկ

ձէնդ ծլլալիս ա:

Իկյ ասին ա, ասին ա

Կարթիր դինին թատումն ա

Հորեմ Ծան — Զօտի գլուխ

Դուհի ես իմ հովասումը,

Երբ կը տաքնան աղջկերքը

Վարդալատի պատումը.

Բաղի միջում պարում ես

Տղաներին տաղում ես

Կաքաւի պէս սուրալով

Էրուած սրտիկս խաշում ես:

— օ —

Դ Է՛ Ե Ա Ն Ա

— Իմ գլխու ֆաթէն կիտամ

Դէ խանաւան ծամ թեւն ի ծովէն

— Լողւորի մէկն էլ ես եմ

Զիմ խանա ծամ թեւն ի ծովէն:

— Իմ գլխու չամբար կիտամ

Դէ՛ խանա ծամ թեւն ի ծովէն:

Եար ունի հար ունի հարս եօթն ախպէր ունի

» » » » եօթն էլ գոցած բանելու

» » » » նախարանի ուռի ծառ

» » » » խնձոր թալեմ արի տար

» » » » խնձորի կէս խածած էր

» » » » չորս բոլոր արծրթած էր

» » » » ախպէր ուղեց չը տուի

» » » » անուշ Եարեմ էկած էր:

— Իմ հողի շաղկի կիտամ
Դե՛ խաճայ ծամ թեւն ի ծովէն
— Լողաորի մէկն էլ ես եմ
Զիմ խաճա ծամ թեւն ի ծովէն

— Իմ դռնի սրտնոց կիտամ
— Իմ թիւի թիւնոց կիտամ
— Իմ վզի վզնոց կիտամ
— Իմ երեսի ճթիկ կիտամ
— Իմ սէրսուտի ծամեր կիտամ
— Իմ մէջտան ճակատ կիտամ
— Իմ կամար ունքեր կիտամ
— Իմ ֆինջան աչքեր կիտամ
— Իմ մողորիկ բերան կիտամ
— Իմ սիրտակ դոշ քե կիտամ

Իմ ծամ, ծանրութենէն
Ծամ թեւն ի Լարե ընկն ծով
Ծամ թեւն խան աուր քէօ ինձ
Քու. ջահէլ արեն յափով:

Թ Ր Ա Լ Ա Լ Ա Լ Ա

Էկէք* էրթանք էն ֆրֆու քար
Թրա լա լա լա
Թրա լա լա լա
Թրա լա լա լա
Դիրքեր բռնենք էն ֆրֆու քար
Թրա լա լա լա
Թրա լա լա լա
Թրա լա լա լա

Աշուն էկաւ թափաւ կաղալ**
Իշխան եկաւ ձեռք մովիզար
Ուղի խարիւ*** ես տամ իս (ն) ազար
Միայն թէ դուճմանին դարկ:
Էկէք էրթանք վերին վարագ
Ուտենք խմենք սերն ու կարագ.
Էկէք էրթանք Սառունայ սար
Դիրքեր բռնենք Սարունայ սար.
Հայ—Ֆրտայու մօտին ձեռքին
Զարկենք, ջարդենք չար դուճմանին:
Զուրեր կուգան թափին աւազան
Ետր մը ունիմ Սարի—Ջէյրան
Դիմք նմանի արեգական:

* եւեր և կը հնչուի:

** տերեւ:

*** հարկեր:

Փ Ո Ւ Ն Չ Ի Ն Ա Ր

Փռննջինար հարն էր
 Փռննջինար հարն էր
 Թէ որ ձի չառնէր
 Բէ մուրառ մեռնէր:

Մայրիկ ինձ ուխտեր է, կերթամ Ս. Նշան
 է՛ն աղէն կառնեմ, անուն էր Նշան:
 Մայրիկ ինձ ուխտեր է, կերթամ Աղթամար
 է՛ն աղջիկ կառնեմ, անուն էր Թափար:
 Մայրիկ ինձ ուխտեր է, կերթամ Ս. Վարազ
 է՛ն աղէն կառնեմ, անուն էր Սեղրաք:
 Մառէն կախուած էր տասներկու ծիրան
 է՛ն աղէն կառնեմ, անուն էր Միհրան:
 Մառէն կախուած էր տասներկու տափան
 է՛ն աղէն կառնեմ, անուն էր Լեոն:
 Մառէն կախուած էր տասներկու կաղալ*
 Սիրեր եմ կառնեմ, Եփեփեփ Դէօղալ:

Փռննջինար հարն էր
 Փռննջինար հարն էր
 Թէ որ ձի չառնէր
 Բէմուրառ մեռնէր:

— 0 —

* Տերև

Ե ԱՐ

Մառի տակի պող աղբիւր
 Զան գիւլում
 Մէկ դու խմի մէկ ձի տուր
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր,
 Մէկ դու խմիր մէկ ձի տուր
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր
 Նստեր Ես դուռ կար կ'անես
 Զան գիւլում
 Խ(հ)աւեր էկան քըշ կ'անես
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր
 Խաւեր էկան քըշ կ'անես
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր
 Մառի տակի ծանարմակ*
 Զան գիւլում
 Օխքէ** մ'կուզէր քո դմաք
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր,
 Օխքէ մ' կուզէր քո դմակ
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր
 Մառի տակի պատուր
 Զան գիւլում
 Իմ հար քանց քոն խալտուր
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր
 Իմ հար քանց քոն խալտուր
 Եա՛ր, Եա՛ր, Եա՛ր

* Օրորոց

** Օխտ

Աղջիկ, աղջիկ հազ կ'անես

Ջան գիւլում

Աստուած սիրես ձի առնես

Եա՛ր, եա՛ր, եա՛ր

Աստուած սիրերես ձի առնես

Եա՛ր, եա՛ր, եա՛ր :

— 0 —

Բ Ա Ղ Ո Ի Մ Ի Ջ Ա Ն

Բաղումի ջան, բաղումի հա՛յ բաղումի

Բաղումի ջան, բաղումի հա՛յ բաղումի :

Տնէն էլար կ'երթաս իշին

Բաղումի հա՛յ բաղումի

Կը շօրօրաս ինչպէս մարին

Բաղումի հա՛յ բաղումի

Տնէն էլար կայներես դուռ

Բաղումի հա՛յ բաղումի

Մէջքդ դարկերես ջուխտակ մը հուռ

Բաղումի հա՛յ բաղումի :

Հըմէն հըռան ձի պազ մը առեր

Բաղումի հա՛յ բաղումի :

Քարվան * կ'ուղէր, շատ—շատուորիկ

Բաղումի հա՛յ բաղումի

Մէջ էն քարվանին ջորի մը կ'եր,

Բաղումի հա՛յ բաղումի :

* Կարաւան

Վէր էն ջորուն սնաուկ մը կէր

Բաղումի հա՛յ բաղումի

Մէջ էն սնակին աղջիկ մը կէր

Բաղումի հա՛յ բաղումի

Ծամեր ս ու ռ մ ա, բերան պղտիկ

Բաղումի հա՛յ բաղումի

Աչքեր կըթխա *, ունքեր կամար

Բաղումի հա՛յ բաղումի

— 0 —

Լ Ա Լ Ո Ի Ե Ա Ն

Բարիկ մէ քէլի

Լալուխան

Փուշ կ'էլնի առիկ

Լալուխան

Էրթանք ըստմուշ

Լալուխան

Բերենք ոսկի բոլ

Լալուխան

Էրթանք Սէ Տիկին

Լալուխան

Բերենք հուկի * Իդ

Լալուխան

Շինենք ձուաղեղ

Լալուխան

Օրօխկինք ** Կարոջ

Լալուխան :

* Գետաթ ** Կէս օխայ *** Դրկիկ

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Պ Ա Ր

Գաղէք տեսէք լիւրն է կերել զՊուփ
Գաղիք տեսանք էճն է կերել զՊուփ

Էճն է թփին
Թուփն է էգուն
Էգն զտիկուն
Տիկն զարեուն

Հալալ է Մրաօ՝ հալալ է
» Զալօ՝ »

Էս ի՛նչ քաֆուր դարու հասանք հալալ է
Էս ի՛նչ խաբար Գրմօ ստոյանք »
Դէ՛ն զնա՛ զէ՛ն կիզամ շուա կիզամ
Կարմիր սօլերս հազնեմ տիզամ շուա տիզամ

Գաղէք տեսէք լիւրն է կերել գէծ
Գաղիք տեսանք գէլն է կերել գէծ

Գէլն է գէծուն
Էճն է թփին
Թուփն է էգուն
Էգն զտիկուն
Տիկն զարեուն

Հալալ է Մրաօ հալալ է
Հալալ է Կրմօ՝ հալալ է

Էս ի՛նչ քաֆուր դարու հասանք հալալ է
Էս ի՛նչ խաբար Կրմօ ստոյանք հալալ է

Նաղ մի՛ աներ, նաղ մի՛ աներ նա՛ղ աղջիկ
Դէրեաթ քաշէ թող մի՛ հաներ հայ աղջիկ

Նաղ կու էնէմ նաղ կու էնէմ կու
Մինթանովս թող կը հանեմ կու

Գաղէք տեսէք լիւրն է կերել զգէլ
Գաղիք տեսանք արջն է կերել զգէլ

Արջն զգէլուն
Գէլն է գէծուն
Էճն է թփին և այլն

Գաղէք տեսէք լիւրն է կերել զարջ
Գաղիք տեսանք առիւծն է կերել զարջն

Առիւծն արջուն
Արջն զգէլուն
Գէլն է գէծուն և այլն

Նաղ մի՛ աներ նաղ մի՛ աներ նա՛ղ աղջիկ
Տէրեաթ քաշէ թող մի՛ հաներ հայ աղջիկ

Նա՛ղ կուհանեմ նա՛ղ կու էնէմ հայ աղայ
Մինթանովս թող կը հանեմ նա՛ղ աղայ

Էյորաթիկ՝ մորտաթիկ իմ ետնն է
Կարմիր խնձոր իմ ետնն է

Շ Ո Ղ Ե Ր Զ Ա Ն

Ամբել ա ձիւն չի գալիս

Շողեր ջան

Սարիցը տուն չի գալիս

Շողեր ջան

Դուն չօրօրա

Դուն օրօրա Շողեր ջան:

Ամբի տակին ձիւն կերեայ Շողեր ջան:

Սիրտս կրակով լեցուած

Աչքերիս քուն չի գալիս.

Հուրք ա թափում վերիցը

Ես վառուայ քո սէրիցը.

Վարդավառը ինձ համար

Զիւն բեր դուն ինձ սարիցը:

Սարի գլխին ձիւն եկաւ

Շէկլիկ եարս տուն եկաւ

Դեռ մորաղիս չը հասած

Վըրէս խորունկ քուն եկաւ:

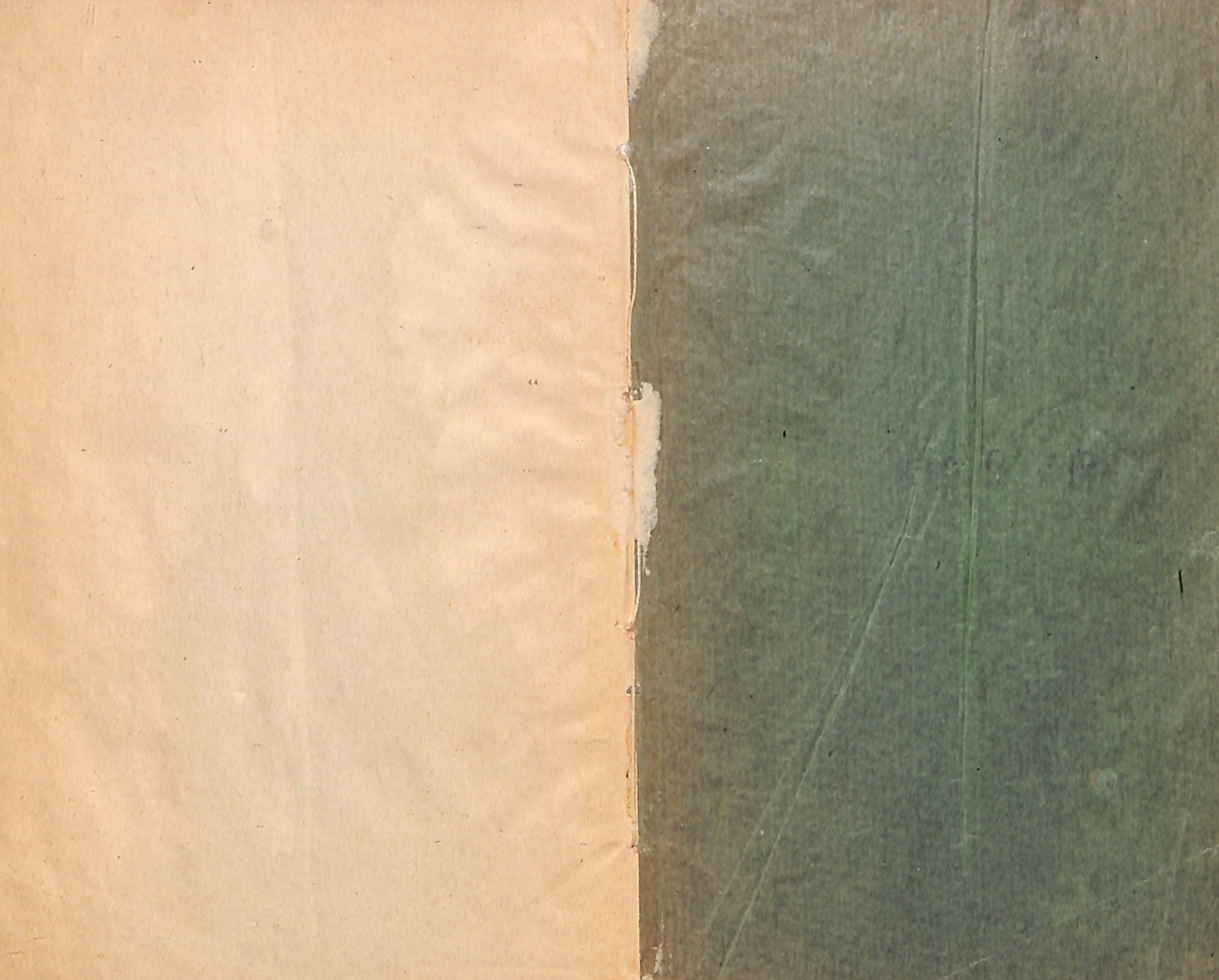
Աչուն եկաւ դարիցը

Տերե թափեց ծառիցը

Շողօն տարտից լեցուել ա

Հեռացել ա եարիցը:

ԳԻՆ 2 ՂՐԺ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0257015

